

Дозвола за муљање

Новац који је ЕУ донирала за скрининг програм је потрошен, а кашњење и чудни тендери нимало не забрињавају донаторе

САНДРА ПЕТРУШИЋ

Европска унија је, као хуманитарну помоћ својих пореских обавезника српском здравству, испоручила 6,6 милиона евра за скрининг програм рака грлића материце, дојки и дебелог црева. Данас, четири године касније, новац је потрошен, скрининг се не спроводи, до НИН-а је стигла тендерска документација која указује на више него забрињавајући начин пословања, а Европска комисија и даље тврди да је све било легално и да су задовољни сарадњом. И остаје при помало ироничном ставу да је Србија легло корупције у здравству, али да сви актери те корупције постају изузетно поштени и професионални када уђу у сарадњу са ЕУ.

Конкретно, на исти начин на који тврде да су задовољни начином на који су утрошена средства за реконструкцију 20+1 болнице јер у папирима пише да су реконструисане, надлежни из Комисије су задовољни и развојем Националног скрининг програма за рано откривање канцера. У изјави за наш лист Мирјам Феран, шеф одељења за Србију при Европској комисији за проширење, каже:

СКРИНИНГ „Пројекат је потпомогао оснивање Националне канцеларије за скрининг при Институту за јавно здравље и обучио је преко 400 лекара и техничара. Кроз тендере за набавку набављено је, за сада, 15 аналогних и 6 дигиталних апарата за мамографију, 28 радних станица, 18 видео-система за колоноскопију, као и рачунари и намештај за 15 лабораторија за детекцију рака грлића материце у здравственим институцијама широм земље.“

Да подсетимо – скрининг програм је најсигурнији начин превенције у борби против канцера, а спроводи се

тако што се у базу података унесу сви који припадају ризичним групама, а затим им се упути позив да дођу на преглед у унапред одређено време, уз пропагандни материјал о значају таквог прегледа и број телефона на који се потврђује долазак или тражи други термин. Уколико се позвани не одазове, након два месеца се позив понавља.

О успешности програма можда највише говори податак колико је нас добило такав позив?! Или још боље –

Да ли је турска фирма поднела доказ да њени микроскопи имају ЕУ порекло и дозволу надлежне агенције у Србији и како је могуће снижење цене од преко 37 одсто

колико је опао број оболелих или се смањила смртност од тренутка када је 2008. програм усвојен. Међутим, Драшко Карађиновић из Доктора против корупције упозорава да нико није прецизније описао ситуацију од Славице Ђукић Дејановић: „Наша министарка здравља је недавно нехотице ухватила у лажи оне квазистручњаке из Европске делегације који шаљу лажиране извештаје о успешним пројектима према Бриселу. Да је тренинг стварно реализован, како се помиње за 400 лекара и техничара за сва три скрининга, не би крајем новембра 2012, пет сати заседао Одбор за здравље Народне скупштине, а министарка изјавила да постоји опасност да ће Србија морати да врати Јапану тридесетак мамографа, који су раније стигли као донација те земље, јер се апарати

не користе због недостатка стручњака који раде на мамографи.

Ако смо одлучили да будемо стрпљиви и прихватимо тезу да се само мало касни, али да ће нам једном ипак бити боље, онда не би требало да цепидлачимо око оцене да је пројекат у суштини веома успео. Међутим, ако се одлучимо да завиримо у папире и видимо како се радило, посебно када је у питању рак грлића материце, престаје могућност за сваки оптимизам. Јер, рак грлића материце је глобални проблем за све земље у развоју, а према подацима Светске здравствене организације Србија има највећи број оболелих у Европи: 27,2 на 100.000 жена. Годишње умру 452 жене, а преживљавање је директно у вези са стадијумом у ком је болест откривена. Зато је је Министарство здравља још у јулу 2006. именovalo посебну радну групу за превенцију ове врсте канцера са задатком да израде национални програм. Процедура није била баш компликована да би се кренуло. Не само да смо имали пример Словеније која је за мање од годину дана и са далеко мање новца успешно имплементирала програм, већ су се створили и сви предуслови – 2008. је програм усвојен, а већ следеће године је ЕУ дала новац. Било је потребно само наставити микроскопе

ДОНАЦИЈЕ ЕУ
ЗА СКРИНИНГ
ПРОГРАМ

6,6
милиона
евра

ПРВИ У ЕВРОПИ
ПО КАНЦЕРУ
ГРЛИЋА
МАТЕРИЦЕ

1.400
оболелих
жена
годишње

и опрему за детектовање рака грлића материце, а затим обучити оне који ће радити на њима.

ТЕНДЕРИ Први тендер је расписан још 2010, али је поништен јер ниједан од понуђача није испунио услове. Други је расписан у априлу 2011. и такође је поништен јер су сви понуђачи прекорачили планираних 700.000 евра. Међутим, уместо да распише трећи тендер, наручилац (ЕУ коју представља Европска комисија) одлучио је да позове две фирме на разговор, тј. Преговоре, уз напомену да се неће преговарати о квалитету опреме (мора остати као у условима који су наведени у тендерској документацији) већ само о цени. Позвани су Интермеркур д.о.о, који је опрему понудио по цени од 776.389,50 евра и турска фирма Кардеслар која је за опрему тражила 1.099.050,00 евра.

И тада се догодило чудо! Турска фирма за коју су многи тврдили да је у дилу са Европском комисијом (непотврђене гласине) и да ће сигурно добити посао, током преговора је понудила нову цену од 688.995,00 евра која је за 410.000 евра била нижа од претходне. За разлику од њих, Интермеркур је и поред знатно ниже цене у претходном кругу, у новом успео да је обори за само 7.000 евра. Логично је да нису могли више јер је један од услова био да је опрема израђена у некој од земаља ЕУ, или више њих, а микроскопи произведени и склопљени у Европи су драстично скупији од оних из Кине. Због тога су се наметнула следећа питања. Да ли је у поновљеном поступку било дозвољено мењати ар-

тикле и ако јесте зашто онда он није био јаван већ ограничен само на две фирме које су у првом поступку једине задовољиле техничку спецификацију? Да ли је турска фирма поднела доказ да њени микроскопи имају ЕУ перекло и дозволу надлежне агенције у Србији? И ако су горе наведена питања сва у реду и ако су Турци све задовољили и при томе нису мењали произвођаче артикала из првобитне понуде, како је могуће снижење цене од преко 37 одсто и да ли су у прву понуду урачунавали и коруптивни издаци?

Удружење пацијената Право на здравље је покренуло истрагу о могућим малверзацијама у пројекту и то под притиском пацијенткиња које су им се обраћале за помоћ. Након милиона и милиона уложених евра (не само од ЕУ помоћи) и након четири године од отпочињања програма скрининга, нису биле у могућности да закажу преглед регуларним путем без чекања од осам месеци, иако су имале налазе који су упућивали на ризик од малигнитета. Након што им је достављена тендерска документација и након одређених провера, урадили су једино логично – упутиле су писмо Венсану Дежеру, амбасадору ЕУ у Србији, и упозориле га да Кардеслар неће моћи по уговореној цени да испоручи микроскопе загарантованог квалитета, да је много тога сумњиво и да не би требало склапати уговор. Дежер је новембра 2012. одговорио да ЕК прати како се спроводи програм, да је уговор потписан и додао: „Опрема предвиђена уговором није још увек испоручена тако да у овом тренутку немамо основа да сумњамо да добављач неће поштовати правила порекла... У складу са правилима и процедурама које нас обавезују, наше тврдње и овај одговор биће званично прослеђени ОЛАФ-у“.

Баш као што је Право на здравље претпоставило, опрема никада није послата а руководство Кардеслара је рекла да и неће јер по тој цени не могу да је обезбеде.

„Колико су средства ЕУ са лакоћом злоупотребљавана говори чињеница да смо шест месеци пре завршетка тендерске процедуре документовано упознали Делегацију ЕУ ко ће победити на тендеру као и да тај понуђач неће испоручити ту опрему. Као и обично, све наводе Делегација ЕУ је негира- ▶

ТОЛЕРИСАЊЕ КОРУПЦИЈЕ

Зашто би Европска комисија толерисала нејасне токове новца када је добровољно пристала да нам помогне свесна да смо више него угрожени? Драшко Карабиновић сматра је да проблем у комуникацији и додаје: „Мене чуди што годинама Делегација ЕУ из Београда шаље лажне извештаје у ЕК и поред свих упозорења, а сви то знају. Не знам чији је то интерес, можда неколицине вечитих чиновника који имају личне користи из ових милионских пројеката, али то сигурно није интерес ЕУ. Грабани виде да је стање у здравству поразно, па се онда оправдано питају кога то Европа протектира и зашто финансира корупцију.“

Засад је сигурно једно – од плана да скрининг програм почне да функционише у јануару 2013. остала је само нада да ће једном и то доћи на ред.

ла, а десило се баш оно на што смо их упозорили. Због тога смо закључили да постоји јака коруптивна спрега између локалних званичника и Делегације ЕУ у планирању и спровођењу пројеката финансираних из средстава јавних фондова ЕУ. Стога, без одлучне акције ЕУ не очекујемо промене, каже Мирослав Петровић, председник удружења Право на здравље.

ПРОЦЕДУРЕ А шта каже ОЛАФ, који је ипак задужен да испита сваки навод корупције, а посебно када је под сумњом да су злоупотребљена средства грађана ЕУ? Ништа, немају појма шта их НИН уопште пита иако је Дежер још пре пола године обећао да ће им проследити документацију. Представник за штампу Павел Борковеч нам је рекао: “Ствар је у томе да нам до сада није указано на овај проблем”.

Због овог раскорака у тврдњама НИН је осим канцеларији у Бриселу накнадно упутио иста питања и канцеларији ЕУ у Београду, која је најавила пријаву ОЛАФ-у, уз додатак једног – шта су предузели поводом навода и документације коју им је доставило Право на здравље. Из пи-ар службе смо добили одговор да они координирају са Бриселом и да ће нам на све одговорити Мирјам Феран. На ово питање није, али искрено – њој није ни послато јер није она већ Дежер најављивао пријаву ОЛАФ-у. А Феранова каже: “Само један од уговора, са турском компанијом Кардеслар, за набавку микроскопа и лабораторијске опреме за детектовање рака грлића материце је био неуспешан, али раскидање њега нема никакав негативан утицај на ЕУ фондове пошто не намеравамо да платимо ништа везано за тај уговор. Тренутно разматрамо могућност да поново распишемо тендер за ову опрему да бисмо је доставили српским властима и постигли пуне резултате пројекта.”

Проблем је што штета ипак постоји. Можда не по ЕУ фондове, али по наше здравство сигурно. Ако се тек размишља о расписивању тендера, онда набавка микроскопа неће бити окончана још годину дана, а док се све то инсталира, особље научи да ради и прва пацијенткиња не добије позив, Србија ће и даље обарати рекорде у морталитету. ■